

ris Christi non referre multitudinem dolorum seu læsionum, nempe quod in manibus et pedibus clavis fuerit confixus, in capite spinis coronatus, et toto corpore flagellatus, nam hæc augent dolorem extensive, non intensive. In quo est notanda differentia inter dolorem et tristitiam. Nam tristitia oritur ex apprehensione interiori; potest autem intellectus vel imaginatio simul, ac per modum unius, apprehendere multa quæ tristitiam vehementiorem ac intensiorem efficiant; at vero dolor sensibilis causatur ex reali læsione, et ideo quod hæc in diversis partibus multiplicetur, non auget dolorem intensive, sed extensive, nisi fortasse læsio unius redundet in alteram, ut supra dicebamus.

9. *Dolor Christi intensive omnium maximum.* — Sic igitur intellecta et explicata hac comparatione, sententia D. Thomæ est, dolorem Christi fuisse maximum intensive, non quidem omnium dolorum qui esse possunt de potentia absoluta (nam in eodem Christo potuisset esse major dolor, si vehementior causa aut læsio adhiberetur), sed eorum quos homines passi sunt. Cujus assertionis duplex ratio ex D. Thoma colligitur. Prima est, quia magnitudo doloris oritur, et ex magnitudine læsionis, quæ est causa doloris, et ex dispositione patientis, quæ esse potest magis perceptiva doloris, tum ex optima complexione corporis, in qua sensus tactus maxime viget; tum ex efficacia animæ, ei interiori apprehensione, ex qua vis doloris maxime pendet. At vero in Christo Domino, et læsio corporis fuit magna, præsertim quando clavis affixus, iisque toto corporis pondere duntaxat innixus, capite spinis coronatus, totoque corpore cruciatus, in cruce pependit. Complexio etiam corporis ejus fuit perfectissima, et vis animæ ad apprehendendum et attendendum efficacissima; ergo et dolor ejus fuit maximus. Secunda ratio, quæ ex D. Thoma colligitur, est, quia Christus voluntarie assumpsit hanc doloris magnitudinem, ut pro nobis exactius satisfaceret. Hæc vero secunda ratio ita intelligenda est, ut non putetur Christus suo arbitrio intendisse illum dolorem ultra eum gradum quem tales causæ in tali corpore sic disposito naturaliter efficere poterant. Quia (ut concedamus hoc miraculum fuisse possibile) non est necessarium, neque ulla auctoritate vel ratione fundatum, sed ex hac ratione solum concludendum est, Christum Dominum nullo modo impedivisse causas hujus doloris, neque averisse interio-

rem mentis seu imaginationis apprehensionem; sed potius efficacissime ea omnia considerasse quæ augere dolorem possent. Itaque tota vis rationis in priori consistit, et posterior solum est addita, vel ad explicandam congruentiam ob quam Christus tam acerbum dolorem assumpsit, vel ad excludendam lacitiam objectionem, causas scilicet doloris fuisse gravissimas, Christum autem voluntate sua potuisse illas impedire; nec enim ita fecit, sed unicuique causæ et facultati permisit operari quæ illius sunt propria, ut Damasc. dixit, lib. 3, c. 13 et 20.

10. Sed adhuc superest difficultas circa assertionem D. Thomæ, et priorem ejus rationem. Quamquam enim recte concludat, in eodem genere doloris, vel suppositis causis æqualibus, seu ejusdem rationis, non tamen in inversum probat de omnibus doloribus sensibilibus. Nam in iis potest esse non solum diversitas majoris et minoris intensionis intra eandem speciem; sed intervenire etiam potest differentia specifica pro diversitate læsionum, seu causarum. Non enim videtur esse ejusdem rationis dolor qui provenit ex combustione ignis, et qui ex divisione continui, aut qui ex nimio calore, vel ex nimio frigore nascitur. Habent enim objecta valde diversa; unde etiam in ipso effectu sensibili modo valde diverso percipiuntur, ut in fame et siti perspicere licet; sunt enim hæc passionem quædam doloris. Et e contrario ex delectationibus sensibilibus confirmari potest; neque enim omnes sunt ejusdem rationis; igitur nec dolores. Hoc ergo supposito, fieri potest ut alius dolor sensibilis specie sua sit gravior, quam is qui oritur ex confixione manuum aut pedum, aut ex aliis læsionibus quæ in Christi corpore factæ sunt. Unde enim constat eam læsionem natam esse efficere summum dolorem, quoad essentiam et speciem doloris sensibilis? Quod si ex alia causa, verbi gratia, igne, aut simili, potest oriri gravior dolor in specie, ergo, cum aliæ causæ doloris alterius rationis applicatæ fuerint aliis hominibus, fieri potest ut ex eo capite eorum dolor fuerit major, saltem quoad gravitatem essentialem, quamquam ex dispositione patientis fuerit minor aptitudo ad dolendum. Quin potius hæc ratio procedere potest, etiamsi supponantur dolores esse ejusdem rationis, et differre solum in intensione. Nam potest esse tantus excessus in læsione, causave doloris, ut excessum ex dispositione sentientis exsuperet; videntur autem læsiones seu vulnera aliquorum martyrum pluri-

num excessivis læsionem factam in corpore Christi; ergo.

11. *Responsio.* — Hæc objectio apud me convincit, non posse in hac re esse certitudinem, sed rem esse dubiam et ancipitem, et potuisse quidem uno vel altero modo accedere. Neque ad perfectionem nostræ redemptionis et passionis Christi multum refert exacta hæc in intensione et doloris acerbitate comparatio; satis enim est quod assumpserit gravissimos dolores, quantum expediebat, decebatque maxime; nihilominus tamen recedendum non est a sententia D. Thomæ, quam etiam Theologi, in 3, dist. 15, magis probant, et communi sensu piorum fidelium videtur recepta, et ad illam accommodari solent verba illa Thren. 1 *Attendite si est dolor, sicut dolor meus.* Magis enim exaggerat charitatem Christi erga nos; atque illius providentia potuerunt facile omnes causæ ita disponi, præparari aut permitti, ut maximum ipsi dolorem incuterent. Deinde ex parte subjecti constat fuisse in Christo sufficientem causam majoris doloris; ex parte vero læsionis valde gravem et efficacem, ita ut de nulla alia constet esse majorem intensive in determinata parte subjecti; ergo, omnibus consideratis, sentiendum est dolorem Christi fuisse maximum inter omnes dolores, quos mortales homines in hac vita passi sunt, vel aliquando patientur.

12. Ex quibus colligo primum, non solum in determinata corporis parte, verbi gratia, manibus, pedibus et capite, sensisse Christum dolorem maximum, sed etiam in toto corpore; ita quod considerando dolorem illum quem Christus in cruce patiebatur, tanquam unam passionem per totum corpus diffusam, nullus hominum unquam habuerit totum corpus suum simul tanto dolore affectum. Quia, licet ille dolor Christi non fuerit æqualis in omnibus partibus ejus, et in aliqua habere potuerit remissioem dolorem quam aliquis martyr in alia, tamen considerando totam integram corporis affectionem, in nullo fuit unquam similis dispositio, et acerbitas doloris, ut ratio facta proportionaliter applicata sufficienter ostendit.

13. *Dolor Christi pœna et dolore damnatorum minor.* — Secundo, colligitur quid dicendum sit, si hic dolor comparetur cum dolore gehennæ, qui dicitur *pœna sensus*. Ille enim sine ulla dubitatione est longe alterius rationis, et prout fit in solis spiritibus habet etiam perceptionem seu sensum alterius ordinis, et

ideo non est dubium quin ratione sua sit acerbior. Quod autem sit etiam intensior in gradibus, non ita constat; est tamen verisimilius propter rationem supra factam de tristitia, quæ hic facile applicari potest. Nam et causa doloris, quæ est ignis, ut instrumentum divinæ justitiæ, et dispositio patientis, cum sit pure spiritualis, ac propterea magis efficax, etiam ad majorem intensionem conferre potest. An vero idem dicendum sit de animabus purgatorii, res magis dubia est, quia illæ mitius puniuntur. Unde aliqui credunt non solum in Christo, sed etiam in aliis hominibus reperiri posse interdum majorem dolorem quam in animabus purgatorii. Sed quoad genus pœnæ et doloris, mihi non est dubium quin dolor purgatorii sit major, quia est ejusdem ordinis cum pœna sensus inferni. Quod vero attinet ad intensionem, probabile est posse aliquam pœnam purgatorii esse minus intensam, quia potest esse propter causam levem. De qua re latius in materia de purgatorio. Denique, quid dicendum est, si comparatio fiat cum dolore sensibili quem patiuntur corpora damnatorum post resurrectionem, res etiam est incerta, quia ille dolor damnatorum videtur esse futurus sensibilis, ejusdem rationis cum dolore qui percipitur ex combustione ignis. Nihilominus probabilius est etiam illum dolorem futurum esse majorem, et ignem non solum naturali virtute, sed etiam ut instrumentum Dei ad illum esse cooperaturum: sed de hoc alias.

DISPUTATIO XXXIV,

In tres sectiones distributa.

DE IIS QUÆ CHRISTUS DOMINUS USQUE AD COMPREHENSIONEM PASSUS EST.

Explicata generatim acerbitate passionis Christi, ut ea quæ nonnullam difficultatem habent, in iis quæ de rebus in ea gestis narantur, et Theologicam expositionem requirunt, in particulari pertractemus, totam illam historiam in tres præcipuas partes dividemus: primam, usque ad Christi comprehensionem; secundam, usque ad crucis gestationem; tertiam, usque ad mortem. In hac igitur disputatione, quæ primam partem continet, tria potissimum mysteria declaranda occurrunt, scilicet, venditio Christi, Judæque crimen; sudor sanguinis, quem orans in horto passus est; ac denique quomodo a Judæis fuerit comprehensus. In quibus mysteriis exponendis non solum

dicemus quid Christus passus fuerit (quod videtur nostri instituti proprium), sed etiam, si oportuerit, ut res tota magis illustretur, interdum declarabimus quid Christus fecerit, locutusve sit.

SECTIO I.

Quam ob causam et quo pretio Judas Christum vendiderit.

1. Primo, supponendum est ex historia Evangelica, Judam Christum vendidisse, ut constat ex verbis illis Matth. 26 : *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum, et ait: Quid vultis mihi dare, et ego eum vobis tradam?* Ex quo loco conjectare possumus Judam pepigisse cum Judæis de Christo tradendo pridie ante noctem cœnæ. Ut enim ex eo loco constat, biduo ante Pascha principes et Pharisei concilium coegerunt, ut de Christo capiendo et interficiendo deliberarent. Narrat autem statim Matth. Judam, cum ægre tulisset factum illud de muliere quæ in Bethania effudit unguentum super caput Jesu, abiisse ad principes sacerdotum. Hinc ergo intelligi potest ivisse ad concilium in quo erant congregati, atque ita illo eodem die de tradendo Christo pepigisse.

2. *Objectio.* — *Responsio.* — *Quonam die Judas Christum vendidit.* — Dices: ergo die Martis vendidit illum; quia ille erat dies biduus ante Pascha, quod die Jovis ad vesperam incipiebat; non ergo factum est hoc pridie ante cœnam. Respondetur, si solum consideremus litteram Evangelii, potuisse hoc modo exponi; tamen, adjuncta ecclesiastica consuetudo et traditio declarat illud biduum dictum esse respectu diei festi, qui die Veneris celebrabatur, atque adeo factum Judæ contigisse die Mercurii, et in eodem fuisse coactum concilium Judæorum adversus Jesum. Nam propter hanc causam, dies Mercurii inter dies qui spectant ad passionem Domini numeratur; quia in eo cœpit pati Christus, cum in eo venditussit, et ideo etiam apud complures fuit antiqua consuetudo jejunandi feria quarta in honorem passionis Domini, ut constat ex August. Epist. 86.

3. Sed rursus dices: Matthæus narrat Judam vendidisse Christum statim post cœnam factam in Bethania; constat autem ex Joan. c. 12, cœnam illam factam esse sexto ante Pascha die; ergo venditio Judæ antea etiam facta est.

4. Non defuerunt qui dicerent cœnam illam et unctionem, de qua loquitur Joannes, esse diversam ab ea de qua loquitur Matthæus; et ita potuisse diverso tempore celebrari, alteram biduo ante Pascha, alteram biduo. Nam etiam videntur in diversis domibus celebratæ; Matthæus enim ait Christum cœnasse in domo Simonis leprosi; Joannes vero significat cœnasse in domo Marthæ; aderant enim Lazarus et Maria, et Martha ministrabat; non est autem verisimile ministrasse in aliena domo. Item Matt. dicit feminam illam unxisse caput Jesu, Joannes vero ait Mariam unxisse pedes; apud Matt. discipuli indignantur, apud Joannem solus Judas; et juxta hanc sententiam facilis est responsio ad objectionem, scilicet, cœnam narratam a Matt., contigisse biduo ante Pascha; quam vero narrat Joannes antea celebratam, fuisse diversam. Hæc fuit sententia Origenis, tract. 35 in Matt.; et eandem indicat Chrys., hom. 81 in Matt.; et clare Euthym., suo c. 62 in Matt.; et hanc sententiam secutus est Cæsar Baronius, in Annal., anno 32 et 34; eamque ex Evangelio colligi existimat.

5. *Responsio.* — Sed levi fundamento motus est, quia neque Matt. neque Marc. scripserunt cœnam illam factam esse biduo ante Pascha; sed cum narrare inciperent concilium Judæorum illo die factum, et deinde narraturi essent proditorem Christi quam in eo concilio Judas fecit, per recapitulationem interposuerunt quid ante paucos dies gestum esset in illa cœna, ut occasionem indicarent qua Judas indignatus, et ad Christum prodendum impulsus est. Unde neque etiam dicunt Judam statim post illam cœnam abiisse ad prodendum Christum; sed finita narratione unctionis quam interposuerant, revertuntur ad historiæ narrationem quam aggressi erant. Deinde tot sunt circumstantiæ similes in utraque cœna et unctione, ut non sit verisimile diversas fuisse, præsertim cum contrariæ conjecturæ non repugnent eidem cœnæ. Nam illa de diverso tempore jam rejecta est; alia vero de diversa domo non cogit, tum quia Chrys., hom. 64 in Joannem, refert multos sensisse, cœnam, quam narrat Joannes, non fuisse factam in domo Lazari; potuit enim Martha, vel ex magna ad Christum devotione, vel propter cognationem et familiaritatem aliquam cum Simone, in domo ejus ministrare. Tum etiam quia Theophyl., in Matt., refert illum Simonem fuisse patrem Lazari et Marthæ, quod

etiam refert Niceph., l. 1 Hist., c. 17. Reliquæ conjecturæ faciliores sunt; non enim oportet ut singuli Evangelistæ singula narrent, sed satis est ut ea quæ referunt, inter se non pugnent: non pugnant autem quod eadem mulier in eadem cœna unxit pedes et caput, et quod Judas cœperit indignari, et postea alii discipuli eum imitati sint, quamvis fortasse non eadem intentione, ut Chrysostomus dixit. Et eadem responsio est ad cætera quæ objici solent, ut egregie observavit Augustinus, qui præcipuus auctor est hujus sententiæ, l. 2 de Cons. Evang., c. 79, quam secuti sunt Ansel., Mat. 26; et Rupert., l. 10 in Joann.; et eam videtur tandem tenuisse Chrys., hom. 64 in Joann., dum Matthæum cum Joann. concordare nititur; et eandem sequitur Hier., Mat. 26, qui attente est legendus; nam initio videtur distinguere mulierem quæ unxit pedes Domini ab ea quæ unxit caput. Sed quidquid sit de ejus sententia quoad distinctionem personarum (de quo alias), tamen non distinguit has cœnas in Bethania factas, et narratas a Matt. et Joan., ut evidenter patet ex sequentibus; imo in priori distinctione non videtur agere de unctione pedum, quam narrat Joannes, sed quam narrat Luc., cap. 7, quæ sine dubio fuit diversa, et antea facta est. Denique hanc sententiam sequuntur Cajetan., Jansen., Tollet., et alii, et juxta illam facile patet solutio ad objectionem factam, nimirum Judam non vendidisse Christum eo die quo cœna facta est. Quia licet immediate post illam narretur, non oportet res eodem ordine gestas esse quo narrantur.

6. *Christus a Juda vendi cur passus est.* — Secundo dicendum est de causa hujus venditionis, quæ inquire potest vel ex parte Dei, vel ex parte Judæorum, aut ex parte Judæ. Ex parte quidem Dei, cur permiserit Christum a Juda vendi. Ad quod respondendum est, propter eam causam permisisse vendi, propter quam permisit comprehendendi, flagellari et crucifigi. Quam Paulus, ad Rom. 8, uno verbo complexus, dixit: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Itaque inter alia voluit Christum pro nobis hoc genus injuriæ, infidelitatis et ingratitude perpeti, ut et nos doceret similia mala patienter ferre, et ut specialem modum tristitiæ et doloris, quem talis proditio causare poterat, ad satisfaciendum pro nobis assumeret. Unde de hoc afflictionis genere scriptum est Psal. 40: *Homo pacis meæ, in*

quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Ubi August. et Hieron. de Juda hoc interpretantur, et ponderant verbum illud *panes meos*, quo dicunt esse indicatum mysterium Eucharistiæ, cujus proditor Judas particeps fuit, ut in materia de Eucharistia latius dicendum est. Et eodem modo exponunt verba illa Psal. 54: *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique; et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo; tu vero homo unanimes, dux meus et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulavimus cum consensu, etc.*

7. Rursus ex parte Judæorum inquire potest, non quidem quid eos impulerit ut Christum comprehendere cuperent (nam satis notum est ex Evangelio, invidia et odio motos esse), sed specialiter quid eos moverit, ut pecuniis emerent quem quotidie in templo vel in civitate, suo arbitrio, sine difficultate ulla poterant comprehendere. Sed hujus rei causam aperuerunt etiam Evangelistæ; Marcus enim sic inquit, cap. 14: *Querebant summi Sacerdotes et Scribæ, quomodo eum dolo tenerent et occiderent.* Lucas vero addit: *Timebant vero plebem.* Itaque sicut timebant illum occidere in die festo, ne tumultus fieret in populo, ita etiam timebant publice et coram plebe eum comprehendere, ne fieret seditio, et ne fortasse multi eum defendere conarentur. Propter hanc ergo causam quærebant opportunitatem ut in loco securo et remoto eum caperent, atque in judicio sisterent, et tumultum ac plebem contra eum excitarent, priusquam se tueri, aut a discipulis, amicisque defendi posset. Ad hoc ergo caute præstandum suam industriam ac diligentiam Judas promisit, et propterea gavisus sunt Judæi, pecuniamque ei sponderunt. Addi etiam potest timuisse Judæos, ne Christus eorum cogitata cognoscens fugeret, seque occultaret. Nam c. 11 inquit Joannes. Judæos ad invicem colloquentes dixisse: *Quid putatis quia non venerit ad diem festum? Dederant autem Pontifices et Pharisei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.*

8. Denique ex parte Judæ quid ipsum impulerit ad vendendum Christum, non defuerunt quidam hæretici, Caiani appellati, qui dicerent Judam bene egisse vendendo Christum, vel quia Christus legem pervertebat, quod Judas impedire voluit, vel certe quia Christum perfecte cognovit, et ex perfecta cognitione veritatis eum prodidit zelo generis

humani, quod cognovit non posse salvari nisi per Christum, nec Christum potuisse mori, nisi ab ipso proderetur. Ita fere refert Iren., lib. 4 cont. Hær., c. ult.; et Tertull., l. de Præscrip. adversus hær., c. 47; Epiph., hær. 38. Possunt autem hi hæretici in confirmationem sui erroris adducere verba illa Christi: *Quod facis, fac citius*. Nisi enim bene operaretur, non eum Christus ad operandum impelleret.

9. Sed repugnant evidentibus Scripturæ testimoniis; passim enim in Evangelio hoc Judæ peccatum damnatur, et Christus dixit: *Væ homini illi per quem Filius hominis tradetur; bonum erat ei si natus non fuisset homo ille*, Mat. 26; et apud Joan., c. 13: *Vos mundi estis, sed non omnes; sciebat enim quis esset qui traderet eum, et propterea dixit: Non estis mundi omnes*; et ibidem: *Cum diabolus misisset in cor, ut traderet eum Judas*; et infra: *Et post bucellam introivit in eum Satanas, et exiit continuo*. Denique isti hæretici pejores ipso Juda esse videntur. Ille enim peccatum suum confessus est et agnovit, dicens: *Peccari tradens sanguinem justum*. Quibus verbis etiam rationem sui peccati agnoscit, quod nimirum contra omnem justitiam, virum innocentem ac sanctum prodiderit. Quanquam (ut notavit Leo Papa, ser. 1 de Pass.) non totam gravitatem sui peccati declaravit; in quo aliud peccatum suæ infidelitatis indicavit; non enim peccavit solum tradendo hominem justum, sed etiam tradendo ipsum Filium Dei, quem ille non satis agnoscebat, nec credebat.

10. *Avaritiæ causa Judas Christum vendit.* — Dicendum est ergo Judam propter avaritiam Christum vendidisse. Hæc est communis sententia omnium Patrum, quam colligunt, tum ex eo quod Matth. et Marcus, antequam narrent hanc Judæ proditionem, interponunt indignationem ejus ob unguentum effusum super caput Jesu. Quam ortam fuisse ex avaritate pecuniæ declaravit Joannes, illis verbis: *Non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat*. Unde colligunt ex eo die machinatum esse Judam quomodo Christum venderet, ut illam jacturam resarciret. Tum etiam quia hanc mentem suam satis ipsemet expandit illis verbis: *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam?* Unde August., enar. Psalm. 63: *Avaritia, quæ captivavit discipulum comitem Christi, captivavit et militem custodem sepulchri*; et Chrysostomus, hom. 64 in Joann., inquirens cur Christus dispensatorem pecuniæ fecerit eum quem furem et avarum esse non ignorabat, dicit Christum hoc permisisse, ut majus malum vitaret, scilicet, ut cupiditas et avaritia ejus inde expleri posset, et ita tolleretur ei proditionis occasio. Quam rationem attigit etiam Euthym., super c. 12 Joann. Quæ tamen hoc sensu accipienda est, quod tanta fuerit cupiditas Judæ, ut expleri non potuerit iis quæ furabatur, nisi etiam magistrum suum venderet. Et ita sunt intelligenda verba quæ subdit Chrysostomus: *Neque enim poterat dicere pecuniarum id cupiditate fecisse, sufficientes enim loculi esse debebant, qui ejus satisfacerent cupiditati, sed sola malitia*. Non enim intendit negare Judam hoc fecisse cupiditate pecuniæ, sed solum non fuisse talem cupiditatem illam, quæ aliquam vel humanam posset excusationem habere, erat enim nimis effrenata cupiditas, et ex ingenti malitia orta. Quam porro admixtam avaritiæ malitiam significare volens Leo Papa, serm. 8 de Pass., inquit: *Impius Judas maluit minister esse diaboli, quam Apostolus Christi, quem non timoris perturbatione deseruit, sed pecuniæ cupiditate distraxit. Hoc perfidus Judas inebriatus veneno dum silit lacrum, pervenit ad laqueum, et tam stulte impius fuit, ut triginta argenteis, et Dominum venderet, et magistrum*. Illud vero est considerandum, non fuisse proditum a Juda Christum ut occideretur, sed solum quia existimavit fore ut in exilium mitteretur, aut in carcere detineretur, ne populum commoveret. Hinc enim factum est ut postea intelligens, Christum damnatum esse a Judæis, poenitentia ductus fuerit referens triginta argenteos, ut narratur Matth. 27; non ergo motus est invidia aut odio, sicut alii Judæi, sed avaritia.

11. *Objectio.* — Dices: qui potuit Judas, qui tot ac tanta miracula Christi conspexerat, propter solum affectum pecuniæ illum tradere Judæis? Quidam dicunt, Judam non credidisse illa fuisse vera miracula, sed apparentia, et virtute dæmonis facta, quod sentit Hieronym., Matth. 26. Vel dici potest, quamvis crediderit miracula esse vera, non tamen cognovisse nec credidisse Christum esse Deum, sed solum virum justum et sanctum; hoc enim tam evidens illi erat ex dictis et factis Christi, ut aliud sibi persuadere non potuerit, ut postea ipsemet confessus est, dicens: *Tradens sanguinem justum*; excæcatus tamen passione et avaritia ipsum prodidit. Ad quod eo facilius induci potuit, quo et indignatus erat ex priori facto, et non æstimavit tantum nocumentum fuisse Christo inferendum, ut

dictum est. Quanquam autem ille justum esse Christum crederet, cum autem ad Phariseos est locutus, ut eum proderet, gravissime mentitum esse credendum est (quod est novum peccati genus). Ut enim factum suum excusaret, et probabile Judæis faceret, necessarium illi fuit Christum accusare, et dicere se zelo legis moveri ad illum tradendum, cujus mores expertus erat, neque ferre poterat, etc., Jansen., in Conc., c. 128.

12. Tertio dicendum de pretio quo Judas Christum vendidit, de quo solus Mat. scripsit fuisse triginta argenteos. Circa quod duæ occurrunt dubitationes. Prima est, quæ fuerit illa pecunia quantitatis, si eam iis mensuris quæ apud nos sunt in usu, metiamur. Secunda, quomodo veritas non exacte responderit figuræ. Nam Patriarchæ Joseph venditio figura fuit venditionis Christi; ille autem tantum viginti argenteis venditus legitur Gen. 37.

13. *Dubium.* — Circa primum, magna est opinio diversitas, quas late refert Jansen., c. 128 Concord., quarum brevis summa est, quosdam asseruisse illos argenteos ejusdem valoris fuisse cum nostris, quos Hispani *reales* vocant. Ita sentit Rupert., lib. 10 Mat., qui ait Judam solitum fuisse furari decimam partem eorum quæ habebat in oculis, et ita acceptis his triginta denariis, recuperasse decimam partem trecentorum denariorum, quibus unguentum vendi poterat, quam sibi periisse indigne ferebat.

14. Secunda opinio est, unumquemque argenteum illorum habuisse valorem decem denariorum, seu argenteorum nostrorum, atque ita vendidisse Christum trecentis illis denariis, quibus unguentum vendi poterat. Ita Lyran., Matth. 26. Sed hæc dicta sunt sine fundamento.

15. *Sicli et drachmæ valor.* — Tertia ergo opinio Jansenii est valorem argentei fuisse quatuor argenteorum ex nostris, atque adeo triginta argenteos æquivaluisse duodecim scutis argenteis, seu quindecim florenis, seu centum et viginti argenteis ex nostris; hæc enim omnia idem sunt. Fundamentum est, quia *argenteus* substantive sumptus, idem solet significare quod *siclus*, ut patet ex lib. 2 Reg., c. 18; et Isai. 7, adjuncta expositione Hieronymi; et ex Joseph., lib. 3 Antiquitat., c. 9. Siclus autem pendebat quatuor drachmas, ut dicit Josephus; et Hieronym., Ezechiel. 4, et Jerem. 32; drachma autem ejusdem fere ponderis et valoris erat cum nostro argenteo, ut Budæus et omnes tradunt.

16. *Argenteus quid.* — Addit vero idem auctor ex Budæo, l. 5 de Asse, probabile etiam esse, argenteum, quo Hebræi utebantur, duas drachmas Atticas pependisse, et ex iis esse triginta illos argenteos, quibus venditus fuit Dominus, quia etiam nunc aliqui eorum visuntur Romæ et Parisiis ejus ponderis et qualitatis. Quam sententiam secutus est Franc. Ribera, Amos 8, et Zach. 11. At vero Cæsar Baronius, in Annalibus, in Appendice ad ann. 34, aliam excogitavit sententiam, dicens, verum quidem esse hoc pretium solutum esse Judæ in nummis argenteis qui erant in usu Judæorum, quales sunt qui modo ostenduntur, et creduntur esse ex illis qui Judæ numerati sunt a scribis et Phariseis, non tamen solos triginta esse numeratos, sed multo plures. Existimat enim argenteum hoc loco significare libram argenteam, quia juxta Hebræorum traditionem, quam ibi ex rabbinis, et ex Aria Montano refert, hæc vox *argenteus*, licet in Pentateucho significet *siclum*, in Prophetis vero significat *libram*; et verisimile est Mat. hac significatione usum esse illa voce, cum prophetiam prædictionem afferat. Et ita juxta hanc sententiam triginta argenteorum valor fuit fere 300 aureorum. Nam unaquæque libra argentea pendere dicitur quatuor et centum denarios, seu argenteos ex nostris. Præter dictam vero vocabuli observationem, nititur potissimum hic auctor ea conjectura, quod 30 illis argenteis emptus est ager figuli in peregrinorum sepulturam, ut constat Mat. 27, et Act. 1, ubi dicitur ager ille *emptus de mercede iniquitatis*, quo significatur solo illo pretio emptum esse. Non est autem verisimile agrum prope Hierosolymam, quem esse oportuit non exiguæ magnitudinis, ut posset capere omnes peregrinos, quibus Hierosolyma abundabat, potuisse emi minori pretio, præsertim cum ager ille non ad tempus, id est usque ad annum Jubilæi (ut moris erat apud Judæos), sed in perpetuum emeretur, eo quod usui sepulturæ ascribi deberet in posterum.

17. *Judas cur tam vili pretio Christum vendidit.* — Sed (si conjectura utendum est) obstat huic sententiæ alia, quæ apud me majorem (ut verum fatear) probabilitatem efficit. Qui enim credi potest Judæos tam facile obtulisse trecentos aureos propter opus quod nullius fere laboris vel negotii erat, præsertim cum Judas nec rogatus, nec quæsitus, sese ad tradendum Christum obtulerit, propensumque ostenderit. Unde Hieron., Matth. 26, hac conjectura colligit Judam vili pretio Christum